

Redaktionellt U&D 26:1

Vad har hänt med den svenska, sammanhållna, demokrati- och jämlikhetssyftande skolan? Det utbildningspolitiska systemskifte som inleddes för snart trettio år sedan med reformerna 1989/1990 och som öppnade för föräldrarättsbaserade friskolor på främst religiös, etnisk eller alternativpedagogisk grund, har under de två senaste decennierna kraftigt expanderat men på andra grunder. I detta nummer av *Utbildning & Demokrati* analyseras hur den svenska skolan under de två senaste decennierna utsatts för och genomgått en marknadisering. Bland uttrycken för marknadiseringen märks den fördjupade nedbrytningen av den allmänna kommunala skolan och fortsatta etableringen av fristående skolor, skolor som under det senaste decenniet i allt högre grad är införlivade i vinstdrivande friskolekoncerner som AcadeMedia och Engelska skolan. Dessa numera börsnoterade företag har liksom vårdkoncerner stått i fokus för den under hösten 2016 presenterade utredningen *Ordning och reda i välfärden* (SOU 2016:78) som för närvarande värderas efter en omfattande remissbehandling och skall läggas till grund för proposition och riksdagsbehandling.

”Sverige är det enda landet i världen där det är tillåtet att skattemedel som avsätts för skolan går till bolag i skolsektorn som sedan gör besparingar på lärarlöner och läromedel för att skapa vinster för aktieägare och för att konkurrera ut idéburna skolor som prioriterar kvalitet” skriver statsvetarprofessorn Sven Widmalm på DN debatt den 29 februari i år. SOM-institutet har i undersökningar visat att nära 60 procent av tillfrågade medborgare instämmer i förslaget att ”Vinstutdelning ska inte tillåtas i skattefinansierad vård, skola och omsorg” men som artikelns rubrik hävdar så är ”Politiker och medborgare oense om vinst i välfärden”. Widmalm menar att ”de som har regeringsmakten frivilligt samarbetar för mycket med ekonomiska intressenter” och konstaterar att det ”enda parti som är starkt emot vinster är Vänsterpartiet”.

Artiklarna i detta nummer är ett viktigt underlag för den fortsatta behandlingen av denna fråga genom att marknadiseringens konsekvenser på olika plan och i olika kontexter belyses och analyseras. Marknadiseringen förändrar successivt samhällstänkande medborgare (elever, föräldrar och lärare) till egoistiska, kalkylerande konsumenter som i sin tur förändrar utbildningspolitikens och skolsystemets själ, dess fundamentala värderingar. Den sammanhållna skolans idé att

fungera som mötesplats mellan elever från olika sociala skikt, olika kulturer syftande till en social integration och samarbete grundad på gemensam respekt och solidaritet passar inte in i marknadseringen. Genom marknadseringen flyttar istället konkurrensen in i skolsystemet och förstärker automatiskt skillnader och segregation. Den skattefinansiering som de vinstdrivande friskolekoncernerna nu utnyttjar till stora vinstuttag kommer inte, som skulle kunna ske med en starkare statlig styrning, användas i kompensatoriskt syfte till de socialt svagare skolorna med många lågpresterande elever. Den sammanhållna skolan bestående av såväl hög-, medel- som lågpresterande elever där kamrat-effekten innebar att de flesta av de lågpresterande 'hängde med' är på många håll ett minne blott, även om flera kommuner nu utarbetar skolorganisatoriska modeller för den allmänna kommunala skolan som syftar till att uppnå just denna avgörande sociala sammanhållning och positiva kamratpåverkan. Vilken skola vill vi ha? Kommer politikerna att lyssna till, hörsamma och ta hänsyn till medborgarnas vilja i denna fråga?

Redaktionen